

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17
INTERNET: <http://www.cbos.pl>

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/59/59/97

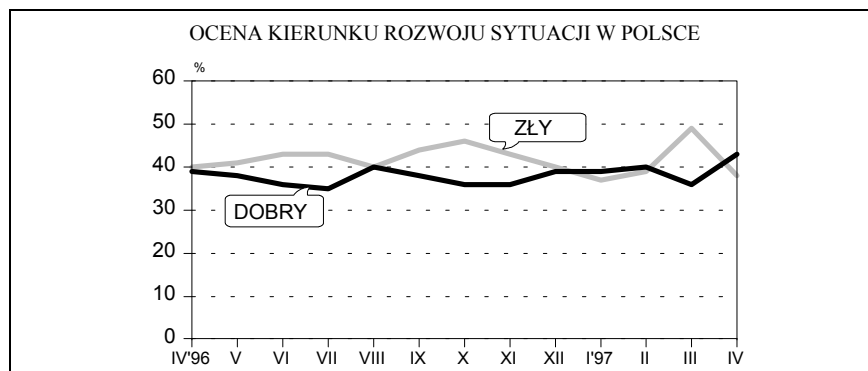
NASTROJE SPOŁECZNE

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, KWIECIEŃ '97

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- ◆ W kwietniu odnotowaliśmy poprawę nastrojów społecznych. O 11 punktów (do 38%) spadł odsetek badanych negatywnie oceniających rozwój sytuacji w naszym kraju, jednocześnie o 7 punktów (do 43%) wzrósł odsetek postrzegających ją pozytywnie. Jest to najwyższy wskaźnik optymizmu społecznego zaobserwowany w ciągu ostatnich 12 miesięcy.



- ◆ W porównaniu z sondażem marcowym odnotowaliśmy niewielką poprawę ocen dotyczących poziomu życia respondentów i ich rodzin; wskaźnik zadowolenia w tej dziedzinie jest obecnie najwyższy od pięciu lat.

(%)

Czy obecnie Panu(i) i Pana(i) rodzinie żyje się:	Wskazania respondentów według terminów badań					
	V '92	IV '93	IV '94	IV '95	IV '96	IV '97
– dobrze	10	12	14	17	22	30
– ani dobrze, ani źle	51	53	57	54	55	52
– źle	38	35	29	28	23	18

- ◆ Od marca nieznacznie poprawiła się ocena sytuacji politycznej w Polsce. Zmniejszył się odsetek ocen negatywnych (o 4 punkty), przy stabilnym odsetku ocen pozytywnych. Nadal jednak krytyczne opinie (32%) są znacznie częstsze niż pozytywne (12%).
- ◆ W ciągu miesiąca zwiększył się optymizm w prognozowaniu sytuacji gospodarczej w kraju. Obecnie 28% respondentów (o 4 punkty więcej niż w marcu) przewiduje jej poprawę, a 11% (o 3 punkty mniej niż miesiąc temu) - pogorszenie. Nieco lepsze są także prognozy dotyczące sytuacji w zakładach pracy, a także życia politycznego kraju oraz ogólnej sytuacji w Polsce.

Na wydarzenia ostatnich dwóch miesięcy (strajki, demonstracje, protesty) opinia społeczna zareagowała znacznym wahaniem nastrojów. Po dość stabilnych ocenach w dwóch pierwszych miesiącach roku, w marcu nastąpiło gwałtowne ich pogorszenie. Obecnie¹ można mówić o poprawie nastrojów w porównaniu z marcem, a z perspektywy dwóch ostatnich miesięcy - o uspokojeniu i powrocie do stanu z lutego br. Odnosi się to zwłaszcza do oceny kierunku rozwoju ogólnej sytuacji w kraju.

OCENY

W porównaniu z wynikami sondażu marcowego w ocenie rozwoju ogólnej sytuacji w kraju nastąpił 7-punktowy wzrost odsetka ocen pozytywnych i 11-punktowy spadek odsetka ocen negatywnych. Tak więc po odnotowaniu w marcu najwyższego od roku wskaźnika pesymizmu (49% ocen negatywnych) obecnie możemy mówić o najwyższym od 12 miesięcy wskaźniku optymizmu (43% ocen pozytywnych).

Tabela 1 w procentach

Czy, ogólnie rzecz biorąc, sytuacja w naszym kraju idzie w dobrym czy też w złym kierunku?	Wskazania respondentów według terminów badań												
	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV
	'96									'97			
W dobrym	39	38	36	35	40	38	36	36	39	39	40	36	43
W złym	40	41	43	43	40	44	46	43	40	37	39	49	38
Trudno powiedzieć	21	21	21	22	19	18	18	21	21	24	21	15	19

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (83) przeprowadzono w dniach 11-15 kwietnia '97 na reprezentatywnej próbie losowej dorosłej ludności Polski (N=1201).

Oceniając kierunek rozwoju sytuacji w kraju respondenci podzielili się na dwie zbliżone liczebnie grupy - optymistów (43%) i pesymistów (38%). Podział ten jest wyraźnie związany z cechami położenia społecznego badanych². W wypowiedziach osób znajdujących się w najlepszym położeniu - beneficjentów przemian ustrojowych - dominuje optymizm, natomiast w ocenach osób relatywnie najbardziej upośledzonych przeważa pesymizm.

Ogólnie rzecz biorąc, im wyższa pozycja społeczno-zawodowa, wyższe wykształcenie i lepsza sytuacja materialna badanych, tym więcej wśród nich osób optymistycznie zapatrujących się na rozwój sytuacji w kraju. Najwięcej optymistów znajdziemy wśród respondentów z wyższym wykształceniem (64%), najlepiej sytuowanych (59%), przedstawicieli kadry kierowniczej i inteligencji (58%) oraz pracowników umysłowych niższego szczebla (59%).

Natomiast badani, którzy z racji swego położenia społecznego znajdują się w trudnej sytuacji materialnej i zawodowej, wykazują większy niż inni pesymizm w tej dziedzinie. Negatywne opinie najczęstsze są wśród rolników (59%), osób bezrobotnych (53%), żyjących w złych warunkach materialnych (53%) i uzyskujących najniższe dochody (50%).

Opinie o rozwoju sytuacji w Polsce wyraźnie wiążą się również z orientacją polityczną ankietowanych, ich stosunkiem do rządu (V Cramera=0.23) i sympatiami partyjnymi (V Cramera=0.22). Ponad połowa badanych (54%) o poglądach lewicowych i taki sam odsetek zwolenników obecnego rządu pozytywnie ocenia ogólny kierunek rozwoju sytuacji w kraju. Zdecydowanie najwięcej optymistów jest jednak wśród potencjalnych wyborców Unii Wolności (72%) oraz Sojuszu Lewicy Demokratycznej (68%).

Stosunkowo największy pesymizm cechuje natomiast przeciwników rządu (55% ocen negatywnych) oraz elektoraty Akcji Wyborczej „Solidarność” i Ruchu Odbudowy Polski (po 48%), natomiast opinie badanych deklarujących prawicowe poglądy polityczne są wyraźnie podzielone - 43% ocenia rozwój sytuacji w kraju negatywnie, 42% - pozytywnie.

² Zob. tabele aneksowe.

W ciągu ostatniego miesiąca nieznacznie poprawiła się również ocena sytuacji politycznej w Polsce. Zmniejszył się odsetek ocen negatywnych (o 4 punkty), przy stabilnym odsetku ocen pozytywnych. Nadal jednak krytyczne opinie o sytuacji politycznej (32%) są znacznie częstsze niż pozytywne (12%). Ponad dwie piąte badanych powstrzymuje się od jednoznacznej oceny sytuacji politycznej w kraju, stwierdzając, że jest ona „ani dobra, ani zła”.

Tabela 2

w procentach

Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację polityczną w Polsce?	Wskazania respondentów według terminów badań												
	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV
	‘96						‘97						
Dobra	18	15	11	15	15	13	12	12	13	15	12	11	12
Ani dobra, ani zła	41	41	43	42	45	41	46	41	43	40	44	41	43
Zła	28	28	33	31	26	34	30	31	33	32	31	36	32
Trudno powiedzieć	13	15	13	12	13	12	12	15	11	13	13	12	13

We wszystkich grupach społeczno-demograficznych negatywne oceny życia politycznego w Polsce przeważają nad pozytywnymi. Najbardziej krytyczni są prywatni przedsiębiorcy, spośród których prawie połowa (47%) określa sytuację polityczną jako złą (tylko 8% - jako dobrą). Wprawdzie niewiele mniejszy krytycyzm cechuje kadre kierowniczą i inteligencję (42%) oraz osoby z wyższym wykształceniem (41%), ale w grupach tych więcej jest (jedna piąta) ocen pozytywnych. Wydaje się jednak, że pozytywne opinie wiążą się głównie z zadowoleniem z własnych warunków materialnych.

Zdecydowanie silniejsze okazują się uwarunkowania polityczne. Wśród osób o lewicowej orientacji oceny są podzielone: ponad jedna czwarta (28%) określa sytuację polityczną jako dobrą i niewiele mniej (24%) jako złą. Dla porównania - w grupie badanych o prawicowych poglądach tylko 6% postrzega ją pozytywnie i aż 45% - negatywnie; niemal identycznie zresztą kształtują się oceny osób najczęściej uczestniczących w praktykach religijnych.

Potwierdzenie tych prawidłowości znajdujemy w opiniach zwolenników i przeciwników rządu (V Cramera=0.26) oraz poszczególnych elektoratów partyjnych (V Cramera=0.27). Zdecydowanie największy krytycyzm w ocenie sytuacji politycznej wykazują przeciwnicy rządu (58% ocen negatywnych) oraz wyborcy ROP (46%) i AWS (44%). Natomiast najbardziej pozytywnie postrzega ją elektorat SLD (37% ocen pozytywnych i 20% negatywnych).

Od ostatniego sondażu nie zmieniły się oceny sytuacji gospodarczej w kraju i sytuacji w zakładach pracy respondentów³. W ocenie gospodarki opinie negatywne (37%) znacznie przeważają nad pozytywnymi (17%), natomiast odnosząc się do sytuacji w zakładach pracy można raczej mówić o polaryzacji opinii: 38% ankietowanych postrzega ją pozytywnie, a 32% - krytycznie.

Tabela 3 w procentach

Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację gospodarczą w Polsce?	Wskazania respondentów według terminów badań												
	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV
	'96						'97						
Dobra	16	16	13	16	19	17	16	17	20	18	19	17	17
Ani dobra, ani zła	38	40	40	41	41	39	38	41	42	39	42	38	40
Zła	37	36	40	36	33	39	40	32	31	35	32	39	37
Trudno powiedzieć	9	8	7	7	7	6	6	10	7	9	7	6	7

Prawie we wszystkich grupach społeczno-demograficznych negatywne oceny sytuacji gospodarczej przeważają nad pozytywnymi. Wyjątek stanowią osoby z wyższym wykształceniem, które nieco częściej określają ją jako dobrą (31%) niż jako złą (26%).

Ogólnie rzecz biorąc, im niższe wykształcenie i niższy status społeczno-zawodowy badanych oraz im gorsza ich kondycja materialna, tym więcej negatywnych opinii o sytuacji gospodarczej kraju. Zdecydowanie najbardziej krytyczni są respondenci o najniższych dochodach (50%), niezadowoleni ze swojej sytuacji materialnej (51%), a także rolnicy i robotnicy niewykwalifikowani (po 46%) oraz mieszkańcy wsi (45%).

Wśród uwarunkowań politycznych opinii o sytuacji gospodarczej najsilniejszy okazuje się wpływ identyfikacji partyjnych (V Cramera=0.20). Stosunkowo najbardziej krytycznie postrzegają naszą gospodarkę potencjalni wyborcy AWS (43% ocen negatywnych) oraz ROP (40%), relatywnie najlepiej zaś - sympatycy UW i SLD (po 35% ocen pozytywnych). Podobny, choć słabszy, wpływ na ocenę sytuacji gospodarczej mają poglądy polityczne badanych.

Znacznie bardziej podzielone są natomiast opinie respondentów o sytuacji w ich zakładach pracy - 38% określa ją jako dobrą, a 32% jako złą.

³ Należy przypomnieć jednak, że miesiąc temu odnotowaliśmy ich pogorszenie.

Tabela 4

w procentach

Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację w Pana(i) zakładzie pracy?	Wskazania respondentów według terminów badań												
	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV
	'96									'97			
N=	566	599	572	543	545	577	613	577	585	551	580	613	641
Dobra	39	38	38	37	36	35	36	35	38	37	43	37	38
Ani dobra, ani zła	32	30	27	32	26	32	28	23	30	31	27	28	29
Zła	27	30	32	27	36	30	34	39	30	29	29	33	32
Trudno powiedzieć	2	2	3	4	2	3	2	3	2	3	1	2	2

O ocenie sytuacji w zakładach pracy decyduje przede wszystkim kondycja materialna badanych - im wyższe mają dochody i lepiej oceniają swoje warunki materialne, tym częściej postrzegają jako dobrą sytuację w swym miejscu pracy. Ocenę pozytywną wystawia 59% respondentów żyjących w najlepszych warunkach i 56% osiągających najwyższe dochody. Warto podkreślić, że pozytywną opinię o swym zakładzie pracy znacznie częściej niż inni mają ludzie młodzi w wieku do 24 lat (55%), natomiast spośród grup społeczno-zawodowych - pracownicy fizyczno-umysłowi (51%) i respondenci zatrudnieni w sektorze prywatnym poza rolnictwem (49%).

Zdecydowanie najbardziej krytyczny stosunek do swego miejsca pracy wykazują natomiast rolnicy: 54% wskazań negatywnych i 9% pozytywnych.

W kwietniu nieco poprawiły się oceny warunków życia respondentów i ich rodzin (wzrost ocen pozytywnych o 4 punkty przy jednoczesnym spadku ocen negatywnych o 2 punkty). Należy podkreślić, że wskaźnik zadowolenia z warunków życia rodzin okazał się obecnie najwyższy od stycznia '92, kiedy to CBOS po raz pierwszy zadał respondentom to pytanie. Dla porównania zestawiliśmy rozkłady odpowiedzi odnotowane każdorazowo w kwietniu⁴ w latach 1992-1997. Ilustrują one stopniowy, w ciągu pięciu lat trzykrotny, wzrost społecznego zadowolenia i równie systematyczny, dwukrotny spadek niezadowolenia.

⁴ Jedynie pomiar z 1992 roku pochodzi z maja, gdyż w kwietniu '92 nie zadano takiego pytania.

Tabela 5

w procentach

Czy obecnie Panu(i) i Pana(i) rodzinie żyje się:	Wskazania respondentów według terminów badań					
	'92	'93	'94	'95	'96	'97
– dobrze	10	12	14	17	22	30
– ani dobrze, ani źle	51	53	57	54	55	52
– źle	38	35	29	28	23	18

Obecnie osoby deklarujące, że żyje im się dobrze (30%), wyraźnie dominują nad tymi, które oceniają warunki życia swoich rodzin jako złe (18%). Najwięcej badanych (52%) uważa jednak, że im samym i ich rodzinom żyje się średnio - „ani dobrze, ani źle”.

Tabela 6

w procentach

Czy obecnie Panu(i) i Pana(i) rodzinie żyje się:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV
	'96									'97			
– dobrze	22	25	24	22	24	22	22	22	23	23	26	26	30
– ani dobrze, ani źle	55	52	53	55	54	57	57	56	56	52	53	53	52
– źle	23	23	23	22	21	21	21	22	20	24	21	20	18
Trudno powiedzieć	0	0	0	1	1	0	0	0	1	1	0	1	0

W większości grup społeczno-demograficznych pozytywna ocena warunków życia dominuje nad negatywną lub jest z nią równoważna. Odmienna tendencja występuje wśród osób znajdujących się w trudnym położeniu społecznym - najgorzej sytuowanych, rencistów, bezrobotnych i mających najniższe kwalifikacje zawodowe (robotnicy niewykwalifikowani). Do najbardziej zadowolonych należą przede wszystkim badani znajdujący się w najlepszym położeniu społecznym - określający swoje warunki materialne jako dobre (79%), osiągający najwyższe dochody (60%), przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji (59%), a także osoby najmłodsze (59%) oraz uczniowie i studenci (65%). Widać więc, że silne zróżnicowanie ocen w tej dziedzinie jest odzwierciedleniem rzeczywistych różnic położenia społecznego badanych.

Nieznacznie poprawiła się również ocena warunków materialnych gospodarstw domowych (wzrost ocen pozytywnych o 4 punkty przy stabilnym poziomie ocen negatywnych). Największa część badanych (45%) określa je jednak jako „ani dobre, ani złe”, natomiast niemal takie same są odsetki osób zadowolonych (28%) i niezadowolonych (27%) ze swojej kondycji finansowej.

Tabela 7 w procentach

Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecne warunki materialne swojego gospodarstwa domowego?	Wskazania respondentów według terminów badań												
	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV
	'96						'97						
Dobre	16	23	20	18	20	21	19	20	28	23	24	24	28
Ani dobre, ani złe	47	44	45	45	48	45	47	47	47	47	50	49	45
Złe	37	33	35	37	32	34	34	33	25	30	27	27	27

Opinie o sytuacji materialnej gospodarstw domowych kształtowane są przez te same czynniki, które decydują o ocenie warunków życia, tj. położenie społeczne związane z pozycją społeczno-zawodową i ekonomiczną.

Niezadowolenie z warunków materialnych deklaruje ponad połowa bezrobotnych (52%) oraz respondentów, którzy osiągają najniższe dochody na osobę w rodzinie (55%). Niedostatek materialny silniej niż inni odczuwają renciści (46%), a także robotnicy niewykwalifikowani (40%).

W dobrej kondycji materialnej znajduje się 60% osób osiągających najwyższe dochody w przeliczeniu na członka rodziny (powyżej 599 zł) oraz mniej więcej połowa przedstawicieli kadry kierowniczej i inteligencji, prywatnych przedsiębiorców, osób z wyższym wykształceniem, uczniów i studentów oraz najmłodszych badanych.

Również w tym przypadku silne zróżnicowanie ocen warunków materialnych gospodarstw domowych jest odzwierciedleniem rzeczywistych różnic w położeniu społecznym badanych.

PROGNOZY

Poprawie ocen rozwoju sytuacji w kraju towarzyszy niewielki wzrost optymizmu w prognozowaniu najbliższej przyszłości. Obecnie, podobnie jak w marcu, co piąty ankietowany uważa, że w ciągu roku sytuacja w Polsce się poprawi, a 17% (o 4 punkty mniej niż miesiąc temu) przewiduje jej pogorszenie. Połowa badanych nie spodziewa się żadnych zmian.

Tabela 8 w procentach

Jak Pan(i) sądzi, czy w ciągu najbliższego roku sytuacja w Polsce:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV
	'96						'97						
– poprawi się	20	23	18	17	20	20	20	19	20	24	24	19	20
– nie zmieni się	51	50	51	55	50	49	49	53	48	45	48	50	52
– pogorszy się	20	18	20	18	19	22	22	18	20	20	17	21	17
Trudno powiedzieć	9	9	11	10	11	9	9	10	12	11	11	10	11

Największymi optymistami w tej sprawie są mieszkańcy miasteczek liczących do 20 tysięcy ludności (30% przewiduje poprawę, 9% pogorszenie), uczniowie i studenci (odpowiednio 30% i 11%), respondenci zadowoleni ze swoich warunków materialnych (27% i 9%) oraz deklarujący lewicowe poglądy polityczne (29% i 13%).

Oceny pozostałych grup społecznych są mniej spójne. Wynika to między innymi z tego, że badani, którzy znajdują się w lepszym położeniu społecznym i pozytywnie oceniają obecną sytuację w kraju, mogą dawać wyraz swego optymizmu również nie przewidując żadnych zmian w przyszłości.

W prognozowaniu sytuacji gospodarczej również zaznaczył się wzrost społecznego optymizmu. Obecnie 28% respondentów (o 4 punkty więcej niż w marcu) przewiduje jej poprawę, a 11% (o 3 punkty mniej niż miesiąc temu) spodziewa się jej pogorszenia.

Tabela 9

w procentach

Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja gospodarcza w Polsce:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV
	'96						'97						
- poprawi się	25	25	22	24	24	25	24	26	25	27	27	24	28
- nie zmieni się	46	47	50	51	50	47	48	46	49	43	47	48	48
- pogorszy się	14	14	16	14	14	16	16	12	13	13	13	14	11
Trudno powiedzieć	14	14	12	12	12	13	12	15	13	17	13	14	13

W ocenie przyszłości gospodarki optymizm badanych wyraźnie dominuje nad pesymizmem - dzieje się tak we wszystkich grupach społeczno-demograficznych, choć w różnym stopniu. Przewaga optymistów jest najbardziej widoczna wśród uczniów i studentów (44% wobec 3%), osób najlepiej oceniających swoje warunki materialne (38% i 6%), najlepiej sytuowanych (37% i 7%) i mających wyższe wykształcenie (39% i 11%) - słowem, wśród beneficjentów przemian ustrojowych.

Nieznacznie poprawiły się również prognozy dotyczące życia politycznego w Polsce oraz sytuacji w zakładach pracy respondentów.

Tabela 10

w procentach

Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja polityczna w Polsce:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV
	'96						'97						
- poprawi się	21	22	16	17	18	18	16	19	18	21	20	20	23
- nie zmieni się	52	49	54	55	52	53	52	48	49	45	48	48	47
- pogorszy się	11	13	13	12	12	12	16	13	16	13	14	13	12
Trudno powiedzieć	15	16	17	16	17	16	16	20	16	21	18	19	19

Przewidywania poprawy sytuacji politycznej (23%) w dalszym ciągu przeważają nad obawami o jej pogorszenie, nadal również największa część badanych (47%) nie spodziewa się zmian w tej dziedzinie. Opinie respondentów w tej kwestii są słabo zróżnicowane, nawet ich

poglądy polityczne nie mają na nie większego wpływu. W sposób systematyczny wiążą się one jedynie z oceną własnych warunków materialnych (im lepsze warunki, tym większy optymizm). Nastawieniem optymistycznym wyróżniają się ponadto uczniowie i studenci (36% uważa, że sytuacja się poprawi, a 7% przewiduje jej pogorszenie).

W prognozach dotyczących sytuacji w zakładach pracy optymiści (27%) również przeważają nad pesymistami (16%); połowa badanych uważa jednak, że nic się nie zmieni.

Tabela 11 w procentach

Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja w Pana(i) zakładzie pracy:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV
	'96						'97						
	N=	567	597	573	546	542	579	616	575	585	557	579	615
- poprawi się	21	23	25	24	22	24	22	24	22	28	30	24	27
- nie zmieni się	49	47	50	49	49	49	52	44	51	44	43	49	50
- pogorszy się	16	17	15	18	19	16	17	19	15	12	17	17	16
Trudno powiedzieć	13	13	10	9	10	11	9	13	11	16	11	10	7

Opinie respondentów w tej sprawie są słabo zróżnicowane, w sposób systematyczny wiążą się jedynie z oceną własnych warunków materialnych (im lepsze warunki, tym większa nadzieja na poprawę). Największy optymizm cechuje pracowników sektora prywatnego poza rolnictwem (38% przewiduje poprawę, 10% - pogorszenie).

Poprawie ocen warunków życia respondentów i ich rodzin towarzyszą zasadniczo stabilne prognozy w tej dziedzinie. Tak samo jak miesiąc temu, najwięcej respondentów nie przewiduje żadnych zmian w sytuacji swojej rodziny.

Tabela 12 w procentach

Jak Pan(i) sądzi, czy za rok Panu(i) i Pana(i) rodzinnie będzie się żyło:	Wskazania respondentów według terminów badań												
	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV
	'96						'97						
	N=	20	20	18	17	20	18	18	19	20	26	23	21
- lepiej niż obecnie	20	20	18	17	20	18	18	19	20	26	23	21	22
- tak samo jak obecnie	47	46	49	51	48	50	49	51	52	40	48	50	51
- gorzej niż obecnie	18	18	18	17	18	20	18	17	17	15	16	16	15
Trudno powiedzieć	14	16	15	15	14	13	15	13	11	19	13	13	13

W większości grup społeczno-demograficznych optymizm w tej sprawie jest silniejszy niż pesymizm. Na przykład wśród uczniów i studentów jedna trzecia oczekuje poprawy poziomu życia i nikt nie wyraża obawy o jego obniżenie. Podobnie kształtują się opinie badanych wyróżniających się wysoką pozycją społeczną i ekonomiczną, a także ogółu ludzi młodych w wieku do 34 lat.

Pesymiści wyraźnie przeważają jedynie wśród rencistów (23% przewiduje pogorszenie, 15% poprawę) oraz wśród osób najgorzej oceniających swoje warunki materialne (odpowiednio: 25% i 15%). Pozostałe grupy respondentów znajdujących się w relatywnie złym położeniu społecznym, jak np. robotnicy niewykwalifikowani, rolnicy, badani o niskim wykształceniu i dochodach poniżej 200 zł na osobę, emeryci i ludzie starsi równie często przewidują poprawę, jak i pogorszenie poziomu swojego życia.



Kwiecień przyniósł poprawę nastrojów społecznych. Wyraźnie zmalał odsetek badanych negatywnie oceniających kierunek rozwoju sytuacji w kraju, jednocześnie zwiększył się - postrzegających go pozytywnie. Wskaźnik optymizmu społecznego jest obecnie najwyższy od roku.

Poprawiły się także oceny warunków życia respondentów i ich rodzin. Poziom społecznego zadowolenia w tej dziedzinie jest obecnie najwyższy od stycznia '92. Nieznacznie poprawiły się również oceny sytuacji politycznej w Polsce. Nie zmieniły się natomiast opinie o sytuacji gospodarczej i w zakładach pracy.

Od marcowego sondażu zwiększył się optymizm w prognozowaniu sytuacji gospodarczej w kraju, nieco bardziej optymistyczne są przewidywania dotyczące sytuacji w zakładach pracy, a także życia politycznego oraz ogólnej sytuacji w Polsce. Nie zmieniły się natomiast przewidywania dotyczące poziomu życia respondentów i ich rodzin.

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. pilskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. włocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. białkopodlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Czy, ogólnie rzecz biorąc, sytuacja w naszym kraju idzie w dobrym czy też w złym kierunku?

	(%)			
	W dobrym	W złym	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	43	38	19	1201
Płeć				
Mężczyźni	47	37	16	568
Kobiety	39	40	21	633
Wiek				
do 24 lat	43	38	19	167
25-34	51	31	18	213
35-44	42	39	20	242
45-54	41	43	16	237
55-64	39	41	20	152
65 lat i więcej	41	39	19	190
Miejsce zamieszkania				
Wieś	38	46	16	444
Miasto do 20 tys.	55	27	18	141
od 21 do 100 tys.	37	38	25	241
101-500 tys.	47	33	20	245
501 tys. i więcej mieszk.	53	33	14	130
Region				
Północny	48	36	17	124
Zachodni	54	27	20	135
Środkowo-zachodni	41	41	18	200
Środkowy	43	38	18	231
Wschodni	36	47	17	131
Południowo-wschodni	32	46	22	183
Południowo-zachodni	51	32	18	197
Wykształcenie				
Podstawowe	32	46	22	377
Zasadnicze zawodowe	39	43	17	328
Średnie	51	30	19	390
Wyższe	64	25	11	106
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	58	29	13	95
Prac. umysł. niż. szczebla	59	29	13	113
Pracownicy fiz. - umysł.	52	29	19	73
Robotnicy wykwalifikowani	37	44	18	140
Robotnicy niewykwalifik.	33	41	25	56
Rolnicy	27	59	14	65
Prywatni przedsiębiorcy	49	35	16	71
Bierni zawodowo				
Renciści	38	41	21	144
Emeryci	43	37	19	210
Uczniowie i studenci	52	29	19	63
Bezrobotni	29	53	17	101
Gospodynie domowe i inni	39	29	32	70
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	49	33	18	134
Sektor państwowy	43	41	16	141
Sektor prywatny	49	32	18	299
Spółdzielczość	55	45	0	24
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 200 zł	28	50	21	264
201 - 325	46	38	17	224
326 - 449	44	39	17	210
450 - 599	46	35	19	173
Powyżej 599 zł	59	26	16	192
Ocena własnych war. mater.				
Złe	29	53	18	323
Średnie	42	38	20	545
Dobre	58	25	17	332
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	26	52	21	74
Raz w tygodniu	40	41	18	622
Kilka razy w miesiącu	41	36	23	160
Kilka razy w roku	54	31	15	235
W ogóle nie uczestniczy	52	27	21	106
Poglądy polityczne				
Lewica	54	29	17	242
Centrum	46	33	21	334
Prawica	42	43	15	347
Trudno powiedzieć	32	46	22	276

Tabela 2. Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację gospodarczą w Polsce?

	(%)				
	Dobra	Ani dobra, ani zła	Zła	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	17	40	37	7	1201
Płeć					
Mężczyźni	21	36	38	5	568
Kobiety	13	43	35	9	633
Wiek					
do 24 lat	11	40	38	10	167
25-34	16	50	28	6	213
35-44	18	34	41	7	242
45-54	17	41	37	5	237
55-64	21	39	34	7	152
65 lat i więcej	17	34	41	9	190
Miejsce zamieszkania					
Wieś	10	37	45	8	444
Miasto do 20 tys.	20	49	25	6	141
od 21 do 100 tys.	18	37	37	8	241
101-500 tys.	22	40	31	7	245
501 tys.i więcej mieszk.	25	41	31	3	130
Region					
Północny	21	37	36	6	124
Zachodni	24	39	31	7	135
Środkowozachodni	18	34	43	5	200
Środkowy	16	42	38	4	231
Wschodni	8	38	40	13	131
Południowo-wschodni	11	40	39	9	183
Południowo-zachodni	20	45	28	7	197
Wykształcenie					
Podstawowe	13	33	42	12	377
Zasadnicze zawodowe	16	40	38	7	328
Średnie	18	45	33	4	390
Wyższe	31	41	26	2	106
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier.,inteligencja	26	42	30	2	95
Prac.umysł.niż.szczebła	21	46	31	2	113
Pracownicy fiz.- umysł.	19	42	32	7	73
Robotnicy wykwalifikowani	14	38	43	4	140
Robotnicy niewykwalifik.	10	33	46	10	56
Rolnicy	10	41	46	3	65
Prywatni przedsiębiorcy	20	37	40	3	71
Bierni zawodowo					
Renciści	15	31	44	10	144
Emeryci	20	39	34	8	210
Uczniowie i studenci	18	36	33	13	63
Bezrobotni	13	41	34	12	101
Gospodynie domowe i inni	8	56	24	11	70
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	19	42	35	4	134
Sektor państwowy	18	40	40	3	141
Sektor prywatny	21	37	37	5	299
Spółdzielczość	9	58	33	0	24
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 200 zł	9	33	50	8	264
201 - 325	18	41	35	6	224
326 - 449	16	38	40	6	210
450 - 599	20	42	34	4	173
Powyżej 599 zł	27	43	26	4	192
Ocena własnych war. mater.					
Złe	10	32	51	7	323
Średnie	15	44	34	7	545
Dobre	25	40	27	7	332
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	13	34	45	8	74
Raz w tygodniu	14	39	39	7	622
Kilka razy w miesiącu	16	44	34	5	160
Kilka razy w roku	22	40	32	7	235
W ogóle nie uczestniczy	22	39	31	8	106
Poglądy polityczne					
Lewica	26	38	30	6	242
Centrum	18	43	34	5	334
Prawica	13	40	42	4	347
Trudno powiedzieć	12	36	38	14	276

Tabela 3. Czy obecnie Panu(i) i Pana(i) rodzinie żyje się:

	(%)					
	dobrze	ani dobrze, ani źle	źle	Trudno powiedzieć	Liczba osób	
Ogółem	30	52	18	0	1200	
Płeć						
Mężczyźni	32	48	19	1	568	
Kobiety	28	55	17	0	632	
Wiek						
do 24 lat	59	35	7	0	167	
25-34	39	45	16	0	212	
35-44	27	53	19	1	242	
45-54	22	57	21	0	237	
55-64	20	57	23	0	152	
65 lat i więcej	18	61	20	0	190	
Miejsce zamieszkania						
Wieś	25	55	19	0	444	
Miasto do 20 tys.	37	45	18	1	141	
od 21 do 100 tys.	33	46	20	1	241	
101-500 tys.	31	57	12	0	244	
501 tys.i więcej mieszk.	33	45	20	1	130	
Region						
Północny	39	44	17	0	124	
Zachodni	35	50	15	0	135	
Środkowozachodni	33	48	19	0	200	
Środkowy	28	55	15	1	231	
Wschodni	16	61	24	0	131	
Południowo-wschodni	29	51	21	0	183	
Południowo-zachodni	32	51	17	0	196	
Wykształcenie						
Podstawowe	18	60	22	0	377	
Zasadnicze zawodowe	27	50	24	0	328	
Średnie	38	48	13	1	389	
Wyższe	55	41	3	0	106	
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier.,inteligencja	59	35	5	0	95	
Prac.umysł.niż.szczebła	34	58	5	3	113	
Pracownicy fiz.- umysł.	49	40	11	0	73	
Robotnicy wykwalifikowani	29	53	18	0	140	
Robotnicy niewykwalifik.	12	63	26	0	56	
Rolnicy	22	64	14	0	65	
Prywatni przedsiębiorcy	51	39	10	0	71	
Bierni zawodowo						
Renciści	12	54	33	1	144	
Emeryci	19	61	20	0	210	
Uczniowie i studenci	65	32	3	0	63	
Bezrobotni	21	46	33	0	101	
Gospodynie domowe i inni	19	58	23	0	69	
Pracujący poza rolnictwem						
Sfera budżetowa	40	49	9	1	134	
Sektor państwowy	26	60	14	0	141	
Sektor prywatny	44	44	12	0	299	
Spółdzielczość	34	49	11	6	24	
Dochody na jedną osobę						
Poniżej 200 zł	13	45	42	0	263	
201 - 325	21	61	18	0	224	
326 - 449	31	55	14	1	210	
450 - 599	33	57	9	1	173	
Powyżej 599 zł	60	36	4	0	192	
Ocena własnych war. mater.						
Źłe	5	39	55	1	323	
Średnie	15	79	6	0	544	
Dobre	79	19	1	0	332	
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	35	48	17	0	74	
Raz w tygodniu	27	57	16	0	621	
Kilka razy w miesiącu	34	47	19	0	160	
Kilka razy w roku	30	47	22	1	235	
W ogóle nie uczestniczy	39	37	21	2	106	
Poglądy polityczne						
Lewica	33	51	16	0	242	
Centrum	32	48	20	1	324	
Prawica	32	55	13	1	346	
Trudno powiedzieć	23	53	24	0	276	

Tabela 4. Jak Pan(i) sądzi, czy w ciągu najbliższego roku sytuacja w Polsce:

(%)

	poprawi się	nie zmieni się	pogorszy się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	20	52	17	11	1201
Płeć					
Mężczyźni	22	52	16	10	568
Kobiety	19	52	17	12	633
Wiek					
do 24 lat	27	56	10	7	167
25-34	20	62	12	6	213
35-44	19	54	19	8	242
45-54	22	48	23	6	237
55-64	15	57	13	15	152
65 lat i więcej	19	36	19	26	190
Miejsce zamieszkania					
Wieś	19	53	13	15	444
Miasto do 20 tys.	30	48	9	13	141
od 21 do 100 tys.	19	52	20	9	241
101-500 tys.	20	52	20	7	245
501 tys.i więcej mieszk.	18	53	24	6	130
Region					
Północny	27	53	14	7	124
Zachodni	28	57	9	7	135
Środkowo-zachodni	21	52	17	9	200
Środkowy	16	47	27	10	231
Wschodni	18	49	14	19	133
Południowo-wschodni	20	50	17	12	183
Południowo-zachodni	17	58	12	12	197
Wykształcenie					
Podstawowe	18	44	18	21	377
Zasadnicze zawodowe	19	57	16	7	328
Średnie	21	57	16	6	390
Wyższe	33	46	18	3	106
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	28	51	21	0	95
Prac.umysł.niż.szczebła	20	66	12	3	113
Pracownicy fiz.- umysł.	26	50	13	11	73
Robotnicy wykwalifikowani	17	58	19	6	140
Robotnicy niewykwalifik.	19	53	21	6	56
Rolnicy	24	46	22	8	65
Prywatni przedsiębiorcy	17	54	20	9	71
Bierni zawodowo					
Renciści	16	47	19	18	144
Emeryci	17	47	17	20	210
Uczniowie i studenci	30	52	11	7	63
Bezrobotni	25	44	16	14	101
Gospodynie domowe i inni	17	63	7	13	70
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	20	58	19	4	134
Sektor państwowy	17	51	20	11	141
Sektor prywatny	23	58	15	4	299
Spółdzielczość	23	49	27	0	24
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 200 zł	14	54	17	15	264
201 - 325	21	52	18	9	224
326 - 449	21	47	21	11	210
450 - 599	20	54	18	9	173
Powyżej 599 zł	24	56	14	6	192
Ocena własnych war. mater.					
Złe	16	48	21	15	323
Średnie	19	54	19	9	545
Dobre	27	53	9	10	332
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	13	52	19	15	74
Raz w tygodniu	21	52	15	11	622
Kilka razy w miesiącu	21	50	14	15	160
Kilka razy w roku	18	56	19	6	235
W ogóle nie uczestniczy	25	48	19	8	106
Poglądy polityczne					
Lewica	29	51	13	7	242
Centrum	17	58	17	8	334
Prawica	18	54	20	8	347
Trudno powiedzieć	19	44	15	21	276

Tabela 5. Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja gospodarcza w Polsce:

	(%)				
	poprawi się	pozostanie bez zmian	pogorszy się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	28	48	11	13	1200
Płeć					
Mężczyźni	32	47	10	10	567
Kobiety	23	49	11	16	633
Wiek					
do 24 lat	37	41	7	15	167
25-34	30	50	8	12	213
35-44	24	53	14	9	242
45-54	24	53	13	10	237
55-64	23	48	11	18	151
65 lat i więcej	30	40	11	20	190
Miejsce zamieszkania					
Wieś	24	51	11	14	444
Miasto do 20 tys.	33	45	7	15	140
od 21 do 100 tys.	29	44	10	17	241
101-500 tys.	29	46	14	11	245
501 tys. i więcej mieszk.	28	54	9	9	130
Region					
Północny	32	45	9	15	124
Zachodni	31	47	10	12	135
Środkowozachodni	28	52	10	10	198
Środkowy	28	44	12	16	231
Wschodni	26	49	9	16	131
Południowo-wschodni	22	52	10	16	183
Południowo-zachodni	28	49	13	10	197
Wykształcenie					
Podstawowe	24	43	10	23	376
Zasadnicze zawodowe	25	52	13	9	328
Średnie	30	51	9	10	390
Wyższe	39	42	11	7	106
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	33	51	12	4	95
Prac.umysł.niż.szczebła	32	57	8	3	113
Pracownicy fiz.- umysł.	36	44	7	12	73
Robotnicy wykwalifikowani	31	48	11	10	140
Robotnicy niewykwalifik.	27	54	9	10	56
Rolnicy	29	40	18	12	65
Prywatni przedsiębiorcy	23	54	15	8	71
Bierni zawodowo					
Renciści	17	47	14	22	142
Emeryci	28	43	12	18	210
Uczniowie i studenci	44	43	3	9	63
Bezrobotni	21	46	10	23	101
Gospodynie domowe i inni	18	56	7	19	70
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	23	55	13	9	134
Sektor państwowy	28	58	9	5	141
Sektor prywatny	35	46	11	7	299
Spółdzielczość	46	37	14	3	24
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 200 zł	19	53	11	17	264
201 - 325	30	47	15	8	224
326 - 449	29	44	14	13	209
450 - 599	28	49	8	16	173
Powyżej 599 zł	37	49	7	7	192
Ocena własnych war. mater.					
Złe	19	48	15	18	323
Średnie	27	50	11	12	543
Dobre	38	45	6	11	332
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	21	43	23	13	72
Raz w tygodniu	26	50	10	13	622
Kilka razy w miesiącu	31	47	7	15	160
Kilka razy w roku	32	49	8	11	235
W ogóle nie uczestniczy	27	38	16	20	106
Poglądy polityczne					
Lewica	31	49	9	11	241
Centrum	27	53	11	9	334
Prawica	32	48	13	6	347
Trudno powiedzieć	20	42	9	29	276

Tabela 6. Jak Pan(i) sądzi, czy za rok Panu(i) i Pana(i) rodzinie będzie się żyło:

(%)

	lepiej niż obecnie	tak samo jak obecnie	gorzej niż obecnie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	22	50	15	13	1200
Płeć					
Mężczyźni	24	48	14	13	567
Kobiety	19	52	15	14	633
Wiek					
do 24 lat	29	55	7	9	166
25-34	33	43	11	13	213
35-44	22	51	15	12	242
45-54	17	53	18	13	237
55-64	15	57	19	8	152
65 lat i więcej	14	45	19	23	190
Miejsce zamieszkania					
Wieś	20	50	13	17	444
Miasto do 20 tys.	29	40	17	14	141
od 21 do 100 tys.	18	57	14	11	241
101-500 tys.	22	51	16	10	244
501 tys. i więcej mieszk.	25	50	18	8	130
Region					
Północny	24	51	15	10	124
Zachodni	29	48	14	9	135
Środkowozachodni	16	55	15	14	200
Środkowy	26	44	16	13	231
Wschodni	12	59	10	19	131
Południowo-wschodni	16	52	15	17	183
Południowo-zachodni	26	48	16	10	195
Wykształcenie					
Podstawowe	17	50	14	19	377
Zasadnicze zawodowe	19	47	20	14	328
Średnie	27	53	10	9	389
Wyższe	26	53	17	4	106
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	28	48	20	4	95
Prac. umysł. niż. szczebla	23	60	7	10	113
Pracownicy fiz. - umysł.	30	41	14	15	73
Robotnicy wykwalifikowani	22	52	16	11	140
Robotnicy niewykwalifik.	16	57	15	12	56
Rolnicy	14	56	16	14	65
Prywatni przedsiębiorcy	39	36	17	8	71
Bierni zawodowo					
Renciści	15	43	23	19	144
Emeryci	15	54	17	14	210
Uczniowie i studenci	32	61	0	7	63
Bezrobotni	25	43	9	24	101
Gospodynie domowe i inni	17	58	9	16	70
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	19	54	18	9	134
Sektor państwowy	16	55	16	13	141
Sektor prywatny	34	46	12	8	297
Spółdzielczość	30	40	25	6	24
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 200 zł	17	49	16	17	264
201 - 325 zł	25	47	17	11	224
326 - 449 zł	19	52	17	12	209
450 - 599 zł	24	52	13	11	173
Powyżej 599 zł	25	55	13	6	192
Ocena własnych war. mater.					
Złe	15	44	25	16	323
Średnie	20	51	15	14	543
Dobre	31	55	5	9	332
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	18	56	18	8	74
Raz w tygodniu	21	51	15	14	622
Kilka razy w miesiącu	30	45	12	13	160
Kilka razy w roku	20	53	14	13	234
W ogóle nie uczestniczy	22	49	18	11	106
Poglądy polityczne					
Lewica	25	49	17	9	242
Centrum	21	54	15	10	324
Prawica	24	51	15	10	346
Trudno powiedzieć	16	47	13	24	276